

**Arbeidsinnvandring til landbruket
2003 til 2007**

**Frekvenser fra undersøkelsene
*Trender i norsk landbruk 2004, 2006 og 2008***

Jostein Vik

Notat nr 6/08, ISSN 1503-2027

jostein.vik@bygdeforskning.no

Norsk senter for bygdeforskning
Universitetsenteret Dragvoll
7491 Trondheim

1. Sammendrag

Det har vært en jevn stigning i antallet arbeidsinnvandrere til norsk landbruk.

- I 2003 var det om lag 18 000 arbeidsinnvandrere i landbruket. Det var 22 000 i 2005 og ca 27 000 i 2007.
- Disse fordelte seg på ca 8 900 gårdsbruk i 2007. Det tilsvarende tallet i 2005 var ca 7 400, og 5 400 i 2003.
- Arbeidsinnvandrerne sto for om lag 10 % av jordbrukets totale arbeidsinnsats i 2007, mot ca 4 % i 2003.
- Den gjennomsnittlige lengden på arbeidsoppholdene har økt fra 1.9 mnd i 2003 til 2.5 mnd i 2007.
- I gjennomsnitt har vært bruk som benytter arbeidsinnvandrer 3.2 arbeidsinnvandrer på bruket.
- Andelen norske bønder som aksepterer lønnsmessig forskjellsbehandling mellom utenlandsk og norsk innleid arbeidskraft synker. 2004 aksepterte vel 37 % av bøndene lønnsforskjeller mellom norsk og utenlandsk arbeidskraft. I 2006 var dette sunket til 31 %, mens andelen i 2008 hadde sunket videre til 28 %.
- Bruk av utenlandsk arbeidskraft er fortsatt mest vanlig i planteproduksjon inkl frukt og grønnsakproduksjon, men andre produksjoner som melkeproduksjon og skogsdrift kommer etter.

Resultatene som presenteres i dette notatet baserer seg på undersøkelsen ”Trender i norsk landbruk” for årene 2004, 2006 og 2008.

For ytterligere informasjon, kontakt:

Jostein Vik

Mobil: 90 92 59 17

Epost: jostein.vik@rural.no

2. Innledning

Norsk landbruk har lenge hatt behov for arbeidskraft fra utlandet. Inntil de siste åra har dette først og fremst vært et tema innenfor frukt- og grøntsektoren. I økende grad ser vi nå at utenlandsk arbeidskraft også benyttes i andre produksjoner. Arbeidsinnvandring setter i større og større grad sitt preg på landbruket.

Av flere grunner er det viktig å følge utviklingen mht arbeidsinnvandring til landbruket. Det er nylig avsluttet et større forskningsprosjekt knyttet til arbeidsinnvandring i landbruket i regi av Norsk senter for bygdeforskning. Det er i den i den sammenheng samlet inn data over flere år om så vel bønders praksis på dette området som deres holdninger til arbeidsinnvandring.

Dette notatet presenterer noen data og utviklingstrekk fra 2003 til nå.

3. Kort om metode og datagrunnlag

Dette notatet bygger på datamateriale samlet inn gjennom spørreundersøkelsen ”Trender i norsk landbruk” (Trendundersøkelsen). Dette er en undersøkelse som kartlegger en økonomiske, sosiale og kulturelle forhold i landbruket. Undersøkelsen har vært gjentatt hvert andre år siden 2002. Norsk senter for bygdeforskning har stått for den faglige gjennomføringen av undersøkelsen, mens det praktiske arbeidet med utsending av spørreskjema og innsamling av data har blitt utført av meningsmålingsinstituttet Sentio AS.

Siden 2004 har vi inkludert en rekke spørsmål knyttet til arbeidsinnvandring til landbruket. Gårdbrukerne er spurt om de har arbeidsinnvandrere på gården, hvor mange de har, hvor lenge de i gjennomsnitt har hatt arbeidsopphold på gården, samt en rekke spørsmål som tar sikte på å fange opp holdninger til arbeidsinnvandrerne i landbruket og planer for bruk av arbeidsinnvandrere i framtida. Gjennom trendundersøkelsene finnes det nå data fra 2003, 2005 og 2007.

I de tre undersøkelsene har antallet bønder som har besvart spørreskjemaet variert mellom 1607 og 1712. Svarprosenten har vært mellom 51 og 55. I Trendundersøkelsen er bønder definert som personer som er hoveddriver på gårdsbruk med jordbruksareal på minst 5 daa. Med denne definisjonen har den totale populasjonen variert mellom vel 59 000 i 2004 og ca 53 000 i 2008. Undersøkelser av utvalgets representativitet er gjort for hver av de tre

undersøkelsene (Rye 2004; Vik og Rye 2006; og Vik 2008). Trendundersøkelsen er dokumentert representativ for norsk landbruk.

Man skal likevel være oppmerksom på at det er statistiske feilmarginer ved generaliseringer på bakgrunn av slike utvalg. Man må derfor være varsom i tolkningen av resultatene.

For ytterligere informasjon om det metodiske opplegget for Trendundersøkelsen, se Vik (2008).

Spørsmålsformuleringer som er brukt i undersøkelsen/notatet:

- ”Hadde du i løpet av 2003 (2005/2007) arbeidshjelp av arbeidsinnvandrere på gårdsbruket? (Med arbeidsinnvandrere menes utenlandske statsborgere som oppholder seg i Norge i en tidsavgrenset periode på grunn av et arbeidsforhold)?”

Svaralternativer:

”Nei” / ”Ja – formidlet gjennom Aetat” / ”Ja – formidlet gjennom andre enn Aetat”
(I 2006 og 2008 ble det ikke bedt om informasjon mht om formidlingen ble utført av aetat)

- ”Vi ønsker også at du tar stilling til noen mer generelle påstander om arbeidsinnvandring til landbruket”
  - ”Jeg vil trolig bruke arbeidsinnvandrere på gårdsbruket i årene som kommer”
  - ”Det er akseptabelt at arbeidsinnvandrere har lavere lønn enn innleid norsk arbeidskraft i landbruket”
  - ”Arbeidsinnvandrere er vanligvis fullgod arbeidskraft”
  - ”Jeg er skeptisk til økt arbeidsinnvandring i landbruket”

Svaralternativer:

”Helt enig” og ”delvis enig”, ”både-og”, ”delvis uenig”, og ”helt uenig”

4. Noen utviklingstrekk

På de enkelte gårdsbruk

Trendundersøkelsen fra 2004 viste at 9 % av gårdsbrukene gjorde seg nytte av utenlandsk arbeidskraft foregående år. I 2006 var tallet økt til 14 %. Undersøkelsen fra 2008 viser at ca 17 % av norsk gårdsbruk benyttet arbeidsinnvandrere i 2007. På landsbasis kan man på bakgrunn av dette estimere at henholdsvis 5 400 (2003), 7 400 (2005) og 8 900 (2007) gårdsbruk har leid inn arbeidsinnvandrere.

På de gårdene der det har vært brukt arbeidsinnvandrere var det i gjennomsnitt mellom 3 og 3.5 arbeidsinnvandrere. Dette har vært noenlunde stabilt siden 2004. Det er ingen klar utviklingstrend i så henseende. Vi kan imidlertid se en økning i tida for det gjennomsnittlige arbeidsforholdet. I 2003 var arbeidsinnvandrerne gjennomsnittlig 1,9 mnd på hvert bruk. I 2005 var dette økt til 2,3 mnd, mens det gjennomsnittlige oppholdet hadde økt til 2.5 mnd i 2007.

Tabell 1. Andel og antall bruk og arbeidsoppholdets varighet

	2003	2005	2007
Andel (%) bruk med utenlandsk arbeidskraft	9	14	17
Antall bruk (estimat)	5 400	7 400	8 900
Lengde på arbeidsforhold (mnd i gj.snitt)	1.9	2.3	2.5

Vi har også sett nærmere på bøndenes holdninger til utenlandsk arbeidskraft i landbruket. To ulike tendenser kan observeres. For det første er andelen bønder som er helt eller delvis enig i at det er akseptabelt at arbeidsinnvandrerne har lavere lønn enn innleid norsk arbeidskraft minkende. I 2004¹ aksepterte vel 37 % av bøndene lønnsforskjeller mellom norsk og utenlandsk arbeidskraft. I 2006 var dette sunket til 31 %, mens andelen i 2008 hadde sunket videre til 28 %. Andelen som var uenig i en slik forskjellsbehandling økte fra 40.4 % i 2004 til 49.6 % i 2008. "Vet ikke-gruppen" er stabil rundt 22 % i alle årene.

Hovedtendensene er derfor relativt klare: Bruken av utenlandsk arbeidskraft øker i landbruket, og et (økende) flertall av bøndene mener den utenlandske arbeidskrafta skal likebehandles

¹ I undersøkelsen er bøndene bedt om å rapportere om, og i hvilket omfang, de benyttet arbeidsinnvandrere foregående år (2003, 2005 og 2007). Når det gjelder synspunkter og holdninger gjelder disse på intervjutidspunktet. Disse er rapportert for årene 2004, 2006 og 2008.

mht lønn med annen innleid arbeidskraft. Dette kan indikere en normalisering av bruken av arbeidskraft fra utlandet.

Variasjon mellom produksjonene.

Det er som nevnt noen produksjoner som tradisjonelt er forbundet med en høy andel utenlandsk arbeidskraft. Tallene viser imidlertid at det er en jevnt økende tendens i mange produksjoner. Tabell 2 presenterer tall for hvordan utviklingen har vært innenfor de ulike produksjonstypene. Vi ser at Annen planteproduksjon inkludert frukt og grønnsaker er den produksjonen der det tradisjonelt har vært flest bruk som har brukt arbeidsinnvandrere. Allerede i 2003 var det her 36 prosent som hadde benyttet utenlandsk arbeidskraft. Vel så interessant er det imidlertid å observere de store økningen i de tunge produksjonene i norsks landbruk, som melke produksjon (fra 9 til 16 %) og skogsdrift (fra 2 til 13 %).

Tabell 2. Andel bruk som har brukt arbeidsinnvandrere. Fordelt på hovedproduksjon på bruket.

	År	2003	2005	2007
Produksjonstype				
Melkeproduksjon		9	14	16
Husdyrhold		7	11	11
Kornproduksjon		5	10	11
Annen planteproduksjon inkl frukt og grønnsaker		36	40	45
Skog		2	23	13
Annen produksjon		12	11	28
Totalt		9	14	16

Et utgangspunkt for å si noe om hvordan utviklingen vil bli framover er å spørre dem det gjelder. Hva sier bøndene om hva de tror vil skje på deres eget bruk. Tabell 3 presenterer svarfordelingene fordelt på de samme hovedproduksjonene som i tabell 2

Tabell 3. Andel som tror de vil bruke arbeidsinnvandrere i årene som kommer. Fordelt på hovedproduksjon på bruket

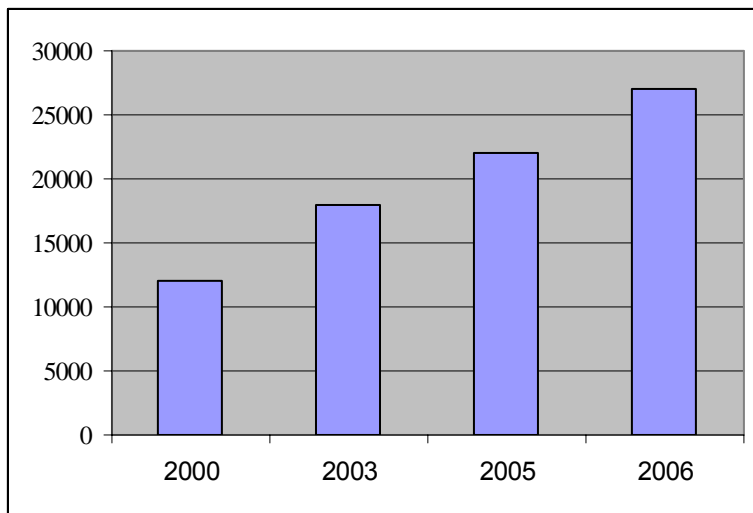
	År	2004	2006	2008
Produksjonstype				
Melkeproduksjon		25	24	23
Husdyrhold		16	19	18
Kornproduksjon		17	19	18
Annen planteproduksjon inkl frukt og grønnsaker		54	49	50
Skog		19	26	28
Annen produksjon		35	16	31
Totalt		22	23	22

Det en kan se av tabell 3 er for det første er at forventningen er nokså stabile over tid for både melkeproduksjonsbrukene, husdyrbrukene, kornbrukene og planteproduksjonsbrukene.

Utslagene kommer på skog, hvor det er en markant økning i hva en ser for seg av utenlandsk arbeidskraft framover. Annen produksjon er en så lite kategori at årlige variasjoner i hvilke bruk som trekkes ut kan gjøre utslag. Vi ser også at det kan synes som om potensialet er tatt ut mht planteproduksjonen, i og med at vi ser at forventningene og det faktisk omfanget er nokså likt. Fortsatt er det mye å gå på, spesielt for melkeproduksjonsbrukene. Selv om vi har sett en vekst i bruken av utenlandsk arbeidskraft er det grunn til å tro at det vil fortsette å øke her. Og dette er på mange måter den tyngste produksjonen i norsks landbruk.

Noen aggregerte tall

Funnene vi har referert til på bruksnivå kan adderes opp, slik at vi kan si noe om det totale omfanget av utenlandsk arbeidskraft i landbruket. I jordbruket var det 3 300 sesongarbeidere i 1990. Dette økte til knapt 12 000 i 2000. Basert på tall fra Trendundersøkelsen kan vi følge utviklingen videre. Det var om lag 18 000 arbeidsinnvandrere i 2003, 22 000 i 2005 og ca 27 000 i 2007. Utviklingen er illustrert i figur 1

Figur 1 Antallet arbeidsinnvandrere i landbruket

Disse arbeidsinnvandrerne utfører en stadig økende del av arbeidet i landbruket. Det er imidlertid nødvendig å korrigere for at det her er tale om korte arbeidsforhold. Siden de fleste utlendingene som arbeider i det norske landbruket er sesongarbeidere er omfanget ikke så stort som antallet personer skulle tyde på. Tabell 1 viser de totale årsverk i jordbruket (tall fra

budsjettnemnda for jordbruket), årsverk utført av utenlandsk arbeidskraft. Den utenlandske arbeidskraftens prosentvise andel av den totale arbeidsinnsatsen er fortsatt nokså lav, men den er økende. Fra 4 % i 2003 til ca 10 % i 2007.

Tabell 4. Arbeidsinnvandringens andel av årsverkene i jordbruket

	2003	2005	2007
Årsverk i jordbruket	72 000	66 000	61 000
Antall arbeidsinnvandrere	18 000	22 000	27 000
Årsverk utført av arbeidsinnvandrere	3 000	4 600	6 100
Andel av arbeidsinnsatsen (%)	4	7	10

Referanser

Rye, J.F. (2004): "Trender i norsk landbruk 2004. Dokumentasjonsnotat – spørsmål, metode og kodebok", notat nr. 2/04, Norsk senter for bygdeforskning, Trondheim.

Rye, J.F. (2006): "Omfanget av arbeidsinnvandring til det norske landbruket." Notat nr 3/06. Norsk senter for bygdeforskning, Trondheim

Vik, J. og J.F. Rye (2006): "Trender i norsk landbruk 2006. Dokumentasjonsnotat – spørsmål, metode og kodebok", notat, Norsk senter for bygdeforskning, Trondheim.

Vik, J. (2008): "Trender i norsk landbruk 2008. Dokumentasjonsnotat – spørsmål, metode og kodebok", notat nr. 5/08, Norsk senter for bygdeforskning, Trondheim.